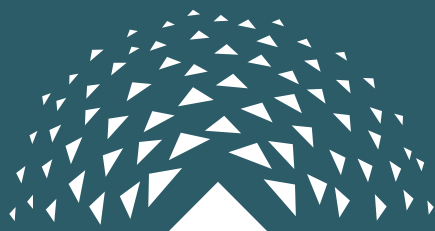

**Kérdések és válaszok:
a Belgrád-Pristina dialógus**

Questions and Answers:
The Belgrade-Pristina Dialogue

DR. MÁRKUSZ LÁSZLÓ – NÉMETH FERENC

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszeri kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Orosz Anna

Szöveggondozás:

T-Kontakt Kft.

Tördelés:

Lévárt Tamás

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© dr. Márkus László, Németh Ferenc, 2021.

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2021.

ISSN 2416-0148

<https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.KE-2021.40>

Összefoglalás: A Szerbia és Koszovó közötti normalizációs folyamat alaposabb megértéséhez biztosít segítséget az alábbi elemzés. A Belgrád-Pristina dialógus létrejötté és a résztvevő szereplők álláspontjai mellett a legfontosabb politikai és technikai kérdéskörök, akadályok, a nagyhatalmak álláspontjai, illetve a jövőbeli várakozások is kifejtésre kerülnek.

Kulcsszavak: Belgrád-Pristina dialógus, Szerbia, Koszovó, EU, nagyhatalmak.

Abstract: *This analysis helps to better understand the normalisation process between Serbia and Kosovo. In addition to the genesis of the Belgrade-Pristina dialogue and the involved parties' positions, the most important political and technical questions, obstacles, standpoints of great powers as well as future expectations are also discussed.*

Keywords: *Belgrade-Pristina dialogue, Serbia, Kosovo, EU, great powers.*

1. MIK A BELGRÁD-PRISTINA DIALÓGUS ELŐZMÉNYEI, MILYEN TÉNYEZŐK TETTÉK AZT SZÜKSÉGESSÉ?

2008. február 17-én, miután az azt megelőző évek státustárgyalásai Szerbia és Koszovó között eredménytelennek bizonyultak, a pristinai törvényhozás egyoldalúan kinyilvánította függetlenségét. Szerbia a Nemzetközi Bírósághoz fordult Koszovó függetlenségének deklarálása kapcsán, azonban a bírói fórum 2010-es [tanácsadói véleménye](#) érdemben nem mozdította elő a kérdés rendezését. Koszovó függetlenségének egyoldalú kinyilvánításával azonban számos – nem csupán politikai természetű – kérdés maradt nyitott. Ezt követően Szerbia, valamint az Európai Unió (EU) az ENSZ Közgyűléséhez fordult, kérve a testület támogatását egy olyan határozat [elfogadásához](#), amely lehetővé teszi a Belgrád és Pristina közötti, az EU égisze alatt zajló párbeszéd létrejöttét.

Az EU azért tartotta célszerűnek a Belgrád-Pristina dialógus felkarolását, mivel 2011-ben már látszott, hogy gyors politikai megoldás nem körvonalazódik, Koszovó függetlenségének szerb elismerése nincs a láthatáron. Ajánlatosnak tűnt ezért egy olyan párbeszéd beindítása, ami lehetőséget nyújt a függetlenségi nyilatkozat nyomán előállt gyakorlati problémák kezelésére.

2. MI(K) A DIALÓGUS ELÉRENDŐ CÉLJA(I)?

A dialógus céljait a tárgyalófelek és az EU szubjektíven, egymástól eltérően fogalmazták meg. Az EU kezdetben az állampolgárokat érintő technikai jellegű problémák megoldását tekintette elérendőnek, összhangban az ENSZ Közgyűlésének

2010 szeptemberében elfogadott határozatával. Ezek [alapján](#) 2011-ben a célkitűzések között olyan gyakorlati kérdések kezelése állt, amelyekkel a régió, elsősorban pedig Koszovó állampolgárai napi szinten szembesülnek. A dialógus kezdeti szakaszában így nem került szóba Koszovó státusának rendezése vagy egy átfogó (politikai) megállapodás létrejötte.

2012-től, a Szerb Haladó Párt (Srpska napredna stranka, SNS) hatalomra kerülésétől kezdve a tárgyalások fokozatosan "átpolitizálódtak". A felek céljaikat maximalizálták: Koszovó számára ez függetlenségének Szerbia általi elismerése, Szerbia számára pedig egy széleskörű területi autonómia a koszovói szerbek számára vagy valamilyen területi kompenzáció kieszközlése lett.

Azt, hogy a dialógusnak egy átfogó, Szerbia és Koszovó számára jogilag kötelező érvényű megállapodással kell végződnie, 2013-ban fogalmazták meg tárgyalási koncepciójukban a felek és az EU hivatalos szervei. A dialógus 2018-ban új dinamikát kapott és tulajdonképpen a 2006-2007-es státustárgyalások során elmaradt politikai megállapodás utólagos pótlását is beemelte célkitűzései közé.

3. A DIALÓGUS VÉGE KOSZOVÓ SZERBIA ÁLTALI ELISMERÉSÉVEL JÁR?

A dialógus céljaiból nem következik per definitionem az, hogy Szerbiának *el kell ismernie* Koszovó függetlenségét. Szerbia álláspontja szerint a kapcsolatok normalizálása a szerb alkotmány és az ENSZ Biztonsági Tanácsának (BT) [1244-es határozatának](#)¹ égisze alatt zajlik. Ugyanakkor a koszovói politikusok számára a dialógus egyetlen elfogadható végkimenetele Koszovó függetlenségének Szerbia általi elismerése. Reálisabban nézve nehezen képzelhető el jelenleg olyan köztes megoldás, amely Koszovó nemzetközi közjogi státusának rendezése (vagyis elismerése) nélkül képes lenne hosszú távon és érdemben rendezni a koszovói-szerb kapcsolatokat.

4. A DIALÓGUS VÉGE KOSZOVÓ ÉS SZERBIA UNIÓS TAGSÁGÁVAL JÁR?

A dialógus sikeres lezárása nem jár automatikusan a két ország uniós tagságával, viszont az Európai Bizottság világossá tette, hogy – Ciprus példájából okulva – az EU nem kíván további államközi konfliktusokat importálni határain belülre. Szerbiának a csatlakozási tárgyalások sikeres lezárásához rendeznie kell viszonyát

1 Az ENSZ BT 1244-es határozata (1999) a fegyveres konfliktus lezárását, egyben pedig a Koszovó területén felálló nemzetközi igazgatás jogi alapját biztosítja. A határozat, amely a mai napig hatályos, nem biztosít Koszovó végső státusára vonatkozó iránymutatást, de megerősíti ugyanakkor az akkori Jugoszlávia területi integritását és szuverenitását.

Koszovóval. Koszovó csatlakozási perspektívájának megnyílásához pedig az EU összes tagállamának elismerése szükséges: Spanyolország, Görögország, Ciprus, Románia és Szlovákia valószínűleg csak abban az esetben fog zöld utat adni Koszovó uniós integrációjának, ha Belgrád és Pristina normalizálja kapcsolatait. A dialógus sikeres lezárása így elengedhetetlen az uniós perspektíva reális eléréséhez, azonban ez még nem garancia a teljes jogú tagság elérésére, hiszen annak számos további politikai feltétele van.

5. MIÉRT ÉPPEN AZ EU LÉP FEL KÖZVETÍTŐI (FACILITATOR) SZEREPBEN?

A Nyugat-Balkán az EU bővítéspolitikájának fő célterülete, egyben pedig az egyetlen régió, amelynek országai még valamilyen eséllyel rendelkeznek uniós tagságra. Éppen ezért az EU – földrajzi, gazdasági, politikai és történelmi okok miatt – ebben a térségben a régiós országok és a nagyhatalmak által is elismert domináns külpolitikai szereplő. Az EU a lisszaboni szerződés (2007) óta minden olyan jogi eszközzel rendelkezik (önálló jogalanyiség, kül- és biztonságpolitikai főképviselő, Európai Külügyi Szolgálat), amellyel e szerepet a gyakorlatban is képes megvalósítani. Fontos tényező továbbá, hogy az Egyesült Államok is már az EU-t tekinti a nyugat-balkáni térség elsősorú konfliktusmegoldó szereplőjének 2001 óta. Azóta ugyanis az USA más válságterületekre fókuszál.

6. MIKOR KEZDŐDÖTT A BELGRÁD-PRISTINA DIALÓGUS?

A dialógus 2011. március 8-án indult. 2012 októberétől vette kezdetét a legmagasabb szinteken zajló politikai párbeszéd. Előfordul, hogy tévesen a 2013-as brüsszeli megállapodás aláírását jelölik a dialógus kezdetének.

7. MI A BRÜSSZELI MEGÁLLAPODÁS (2013)?

2013. április 19-én Ivica Dačić szerb és Hashim Thaçi koszovói kormányfők írták alá a koszovói-szerb kapcsolatok normalizálásának alapelveiről szóló egyezményt (*First Agreement of Principles Governing the Normalization of Relations*), ismertebb nevén a brüsszeli megállapodást. A tizenöt pontból álló [megállapodás](#) már jelentős politikai témaköröket is tartalmazott, mint például: a Szerbtöbbségű Önkormányzatok Szervezetének (szerbül: *Zajednica srpskih opština*, albánul: *Asociacioni i Komunave Serbe*; SZÖSZ) létrehozása Koszovóban, amellyel párhuzamosan

felszámolnák a Belgrád által fenntartott párhuzamos intézményrendszert; az észak-koszovói igazságszolgáltatási intézmények és biztonsági szektor integrálása a központi (pristinai) rendszerbe; önkormányzati választások megtartása Észak-Koszovóban a hatályos koszovói törvényeknek megfelelően.

A brüsszeli megállapodás fogadtatása kettős volt: uniós körökben az EU külpolitikai sikereként üdvözölték, Szerbiában és Koszovóban azonban a megállapodás egyes pontjai (például a SZÖSZ felállítása) ellentmondásos politikai és társadalmi reakciót váltottak ki.

8. MILYEN MEGÁLLAPODÁSOK SZÜLETTEK EDDIG? MIÉRT VAN JELENTŐS SZÁMÚ RÉSZBEN VAGY EGYÁLTALÁN NEM RATIFIKÁLT MEGÁLLAPODÁS?

A tárgyalások első négy évében mintegy [38 megállapodás](#) született Belgrád és Pristina között, köztük technikai és politikai jellegűek is. Az eddig megkötött megállapodásokból a felek azonban nem mindegyiket ratifikálták, illetve hajtották végre.

Aláírt, de végre nem hajtott fontosabb megállapodások: a SZÖSZ alapelveiről kötött 2015-ös megállapodás, az energiaszolgáltatásról kötött megállapodás, a diplomák kölcsönös elismerése, az 1999 előtti ingatlannyilvántartások visszaadása, a mitrovicai híd megnyitása a közúti forgalom számára, integrált határellenőrzési rendszer (*Integrated Border/Boundary Management, IBM*).

A létrejött megállapodásokat a szerb és koszovói parlamentnek is ratifikálnia kell, amelyhez mindkét esetben a törvényhozás képviselőinek kétharmados támogatása szükségeltetik. Mindkét fél esetében a politikai közeg széleskörű támogatása szükséges, ami nem adott, Koszovóban látványosan polarizálónak bizonyult a dialógus.

9. VAN-E AZ ÁLLAMPOLGÁROK SZÁMÁRA POZITÍV HOZADÉKA A MEGÁLLAPODÁSOKNAK?

Igen, Koszovó állampolgárai számára (etnikai hovatartozástól függetlenül) jelentős pozitív hozadékkal jár a dialógus, illetve a megállapodások végrehajtása. Ezek ugyanis a mindennapi életük kiszámíthatóságához, gazdasági fejlődésükhöz, egyben pedig jogbiztonságuk garantálásához járulnak hozzá. Egyes megállapodások különösen hasznosak a koszovói szerb közösség, valamint a szerbiai (Preševölgyi) albánok számára.

A dialógus keretében kapott nemzetközi előhívót Koszovó, ami nagymértékben megkönnyítette és olcsóbbá tette a mobiltelefonhasználatot az állampolgárok számára. A kötelező gépjármű biztosítás kölcsönös elfogadása szintén komoly

előrelépés volt a koszovói albánok számára, miután a Szerbián történő átutazás lehetőségét biztosították a koszovói állampolgároknak személyi igazolvánnyal. Ide kapcsolódott a nagyobb forgalom gyorsabb áthaladását biztosító határátkelőhelyek kialakítása (IBM) is.² Az észak-koszovói rendőrség és bírói fórumok integrálása a központi rendszerbe szintén előrelépést jelentett az északi területek és (főleg) koszovói szerb lakóinak jogbiztonsága érdekében.

10. MI A SZERBTÖBBSÉGŰ ÖNKORMÁNYZATOK SZERVEZETE/SZÖVETSÉGE?

Koszovóban 10 olyan önkormányzat van, amelynek területén a szerb ajkúak többséget élveznek: Leposavić, Zvečan, Zubin Potok, Észak-Mitrovica, Gračanica, Novo Brdo, Parteš, Štrpce, Klokot és Ranilug. A belgrádi kormány és a vele szövetséges koszovói szerb politikai erő, a Szerb Lista (*Srpska Lista*) azt szeretné, ha ezek egy olyan szövetségbe tömörülhetnének, amely bizonyos területeken – gazdaságfejlesztés, oktatás, egészségügy, város- és vidékfejlesztés – saját végrehajtó-közigazgatási jogosítványokkal rendelkezne.

A SZÖSZ létrehozásáról 2013-ban elvi megállapodás született a pristinai és belgrádi kormány képviselői között. A 2015-ben aláírt részletesebb egyezség azonban már megosztotta a koszovói politikai erőket, amelyek egyre kevésbé tudják elfogadni azt a megoldást, amely végrehajtó jogosítványokkal felvértezett területi autonómiát valósítana meg Koszovó területén. A megállapodás egyes részeiről a koszovói alkotmánybíróság is [kimondta](#), hogy azok összeegyeztethetetlenek a koszovói alkotmánnyal. A boszniai Szerb Köztársaság negatív példája, illetve a szerb-koszovói kapcsolatok jelentős romlása 2017 óta elrettentette Pristinát attól, hogy a szerb járásoknak túl nagy politikai mozgásteret adjon.

11. HATÁRMÓDOSÍTÁSSAL (TERÜLETCSERÉVEL) JÁR-HAT-E A DIALÓGUS?

A dialógus céljai de facto nem zárják ki azt, hogy határmódosítás útján rendeződjön a koszovói-szerb viszony, amennyiben az azt előírányzó megállapodás a felek kölcsönös beleegyezésén alapszik. Az ötletnek ugyanakkor kevés realitása van, azt számos uniós tagállam – különösen Németország – elveti, s ezen "megoldási javaslat" sosem került fel hivatalosan az EU tárgyalási pontjai közé. Ennek ellenére időről időre felmerül(t) egyes politikai szereplők (elsősorban Hashim Thaçi és Aleksandar Vučić) körében a határmódosítás ötlete, amiről az Egyesült Államok és

2 Mindezekre azonban árnyékot vet, hogy Szerbia továbbra sem ismeri el a Koszovói Köztársaság által kiadott útleveleket, illetve rendszám táblákat.

Franciaország sem nyilatkozott mindig elutasítóan. Egy esetleges határmódosítás gyakorlati kivitelezésére vonatkozó (az államok hivatalos álláspontjainak tekinthető) terv sosem látott napvilágot; azok megmaradtak retorikai szinten.

A határmódosítás újabb (bel)politikai, gazdasági és társadalmi problémákat okozna nem csak Szerbiában és Koszovóban, de ezzel párhuzamosan regionális szinten is veszélyeztetheti a stabilitást, például Bosznia-Hercegovina vagy a NATO-tag Észak-Macedónia esetében. Koszovónak továbbá jelentős biztonságpolitikai, energia-és vízellátási problémákat okozna, ha az Észak-Koszovó területén található Trepča bányászati komplexum, valamint a Gazivoda/Ujmani víztározó Szerbiához kerülne.

12. MELYEK AZOK A TÉNYEZŐK, AMIK IDŐRŐL IDŐRE MEGAKASZTJÁK A DIALÓGUST?

A Szerbiában és Koszovóban egyaránt gyakori választási kampányok hónapokra megakasztják a dialógust. Ebben az időszakban a pártok részéről a nacionalista hangnem is felerősödik, amely szintén nem kedvez a tárgyalásoknak. A hirtelen kirobbanó belpolitikai válságok mellett a kétoldalú kapcsolatokban időről időre tapasztalható "ellenséges epizódok" (mint például a "[vonatincidens](#)", vagy Marko Đurić [letartóztatása](#)) sem segítik elő a dialógus folytatásához szükséges légkör megteremtését.

A tárgyalások megakadását előidéző egyik legismertebb esemény 2018 novemberében történt, amely által közel másfél évig "tetszhalott" állapotba került a dialógus. Miután az Interpol Közgyűlése harmadik alkalommal is elutasította Koszovó felvételi kérelmét az intézménybe, Ramush Haradinaj egykori koszovói miniszterelnök a szerbiai és bosznia-hercegovinai árukra százszázalékos büntetővámokat [vetett ki](#), ugyanis – Pristina érvelése szerint – az ország nemzetközi szervezetbe való belépésének kudarcát Szerbia aktív lobbitevékenysége okozta.

13. MILYEN A DIALÓGUS TÁRSADALMI TÁMOGATOTTSÁGA? MILYEN ÁLLÁSPONTOT KÉPVISEL A SZERB ORTODOX EGYHÁZ?

A koszovói állampolgárok 68, míg a szerb állampolgárok 51 százaléka támogatja a dialógust. [Magas](#) azok aránya - Koszovó: 80%, Szerbia: 92% -, akik nem tapasztalnak semmilyen személyes hasznot a tárgyalások kimeneteléből. A koszovói szerbek 48 százaléka [látja](#) úgy, hogy mindennapi haszon nem realizálható a dialógusból, a koszovói albánok hozzáállása ennél pozitívabb képet mutat: csak 18 százaléuk utasítja el a párbeszédet, és 38 százaléuk valamennyire bizakodó a változásokat illetően.

A szerb és koszovói állampolgárok véleménye markánsan [eltér](#) a tárgyalások ki-
menetelét illetően is: mi legyen Koszovó státusa, létrejön-e a SZÖSZ, hozhat-e tartós
békét a dialógus a Balkánon. Emellett a koszovói albánok és szerbek sem tekintik pri-
oritásként a kérdés rendezését, hiszen az állam jelentős gazdasági-szociális problé-
mákkal küzd. Mindkét csoport a munkanélküliséget (albánok: 79%, szerbek: 41%) és a
korrupciót (albánok: 54%, szerbek: 26%) [jelölte](#) meg legfontosabb problémaként.

A Szerb Ortodox Egyház hivatalosan nem vesz részt tárgyalófélként a dialógusban,
de nagy szerepe van a szerb politikai és társadalmi életben, s annak véleményformálá-
sában. A Koszovó területén található szerb vallási központ – a Peć-i patriarchátus –,
a középkori monostorok (Visoki Dečani, Gračanica), valamint a szerb vallási közössé-
get is átható "Koszovó mítosz" miatt a szerb ortodox egyház vezetői Koszovót csakis
Szerbia részeként tudják elképzelni. Az egyház vezetői ugyan [támogatják](#) a kapcsol-
atok rendezését, de csak olyan megállapodást hajlandóak elfogadni, amely alapján
Koszovó továbbra is Szerbia részét képezné.

14. MILYEN A DIALÓGUS TÁMOGATOTTSÁGA A MEGHATÁROZÓ SZERB ÉS KOSZOVÓI PÁRTOK KÖRÉBEN?

A korábbi domináns koszovói albán politikai pártok – a Koszovói Demokratikus
Párt (Partia Demokratike e Kosovës, PDK) és a Koszovói Demokratikus Liga (*Lidhja
Demokratike e Kosovës*, LDK) – alapvetően támogatóan viszonyulnak a Belgrád-
Pristina dialógushoz. A dialógussal szemben a Ramush Haradinaj vezette Szövet-
ség Koszovó Jövőjéért (*Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës*, AAK), illetve Albin Kurti
Önrendelkezés Mozgalma (*Lëvizja Vetëvendosje*, LVV) fogalmazott meg kritikát a
Belgráddal való közvetlen tárgyalásokkal, valamint egyes megállapodások (példá-
ul a SZÖSZ létrehozása) végrehajtása kapcsán.

A meghatározó szerbiai pártok – mint az SNS, a Szerbiai Szocialista Párt
(*Socijalistička partija Srbije*, SPS) –, valamint az ellenzéki pártok is támogatják a
kapcsolatok rendezését, de Koszovó függetlenségének elismerését egyik megha-
tározó jobb- vagy baloldali politikai erő sem vállalja fel. Politikai konszenzus van
abban, hogy a tárgyalások során a szerb alkotmány és az ENSZ BT 1244-es hatá-
rozatát – vagyis az ország területi integritását – tiszteletben kell tartani.

15. MI A KOSZOVÓI KORMÁNY DIALÓGUSSAL KAPCSOLATOS ÁLLÁSPONTJA?

Albin Kurti kormánya hivatalosan nem tekinti prioritásnak a dialógust, ugyanis
– a koronavírus-járvány kezelésén kívül – a szociális ügyekre (munkahelyte-
remtés, oktatás- és egészségügyi reform), valamint a korrupció és szervezett

bűnözés elleni harcra kívánnak összpontosítani. Ezeket követi a Szerbiával való párbeszéd, a tárgyalásokhoz Kurti pedig négy [alapelvet](#) nevesített: 1) Koszovó függetlenségének tényét nem lehet kétségbe vonni; 2) a háború (1998-1999) során történt események szerb részről történő elismerése; 3) a tárgyalások során Szerbiát és Koszovót egyenlő partnerként kezeljék; 4) a dialógus az állampolgárok számára legyen előnyös.

16. MI A SZERB KORMÁNY DIALÓGUSSAL KAPCSOLATOS ÁLLÁSPONTJA?

A mindenkori szerb kormány a tárgyalások során ragaszkodik az ENSZ BT 1244-es határozatában foglaltak figyelembevételéhez, Szerbia szuverenitásának és területi integritásának tiszteletben tartásához. Ezen nemzetközi közjogi elvekre, valamint azon hivatalos szerb álláspontra, miszerint Koszovó ("Kosovo i Metohija") Szerbia integráns részét képezi, a szerb alkotmány preambuluma is hivatkozik.

Az eddigi tárgyalások során Szerbia álláspontja egyértelmű és konzisztens volt: nem támogatja Koszovó függetlenségének elismerését. Emellett kiemelten kezeli és kéri a mindenkori koszovói kormánytól a végrehajtói jogkörökkel rendelkező SZÖSZ létrehozását.

17. HOGYAN INDULT 2020 NYARÁN ÚJRA A DIALÓGUS? MILYEN TÉNYEZŐK TETTÉK EZT LEHETŐVÉ?

A 2019-es európai parlamenti választások nyomán megalakult új Európai Bizottság nyomás alá került, hogy eredményt mutasson fel ebben a témában is. Eközben a mandátumának végéhez érő Donald Trump adminisztrációja mindenképpen szeretett volna egy külpolitikai sikerhez jutni még a 2020 novemberében esedékes elnökválasztást megelőzően. E cél elérésében a Trump adminisztráció, Richard Grenell különmegbízott vezetésével már 2020 elejétől aktív lépéseket tett a felek közötti, alapvetően gazdasági megállapodások [elérésére](#).

2020. június elején Avdullah Hoti személyében olyan miniszterelnök [került](#) a pristinai kormányzat élére, aki hajlandó volt maximális rugalmasságot tanúsítani a nemzetközi kérések – elsősorban a büntetővámok eltörlésének – irányába. A dialógus mielőbbi folytatása terén újjáalakult a korábbi konszenzus a PDK és LDK között, ugyanis egyik párt sem szeretete volna kockára tenni a kapcsolatokat Brüsszellel és Washingtonnal.

2020-ben így "két szálon", egymástól elkülönülve indult újra a dialógus folyamata. Az EU Miroslav Lajčákot nevezte ki különmegbízottnak a dialógus újraindítására. Az amerikai diplomácia ezzel párhuzamosan tető alá hozta a washingtoni egyezményt a Fehér Házban, 2020. szeptember 4-én. (Lásd: 20. pont)

18. MELYEK AZOK KÉRDÉSEK/TERÜLETEK, AMELYEK ESETÉBEN (NEM) VÁRHATÓ ELŐREHALADÁS?

A politikai kérdésekben nem várható előrehaladás. Ennek oka, hogy a felek tárgyalási pozíció „bemerevedtek”, nem látszik jelenleg olyan megoldás, amely valamennyire közelíteni tudja az álláspontokat, miközben elfogadható marad mindkét fél számára. Ez elsősorban Koszovó nemzetközi jogi státusára vonatkozik, de nem várható előrehaladás a SZÖSZ kapcsán sem.

Kisebb előrelépés a már 2020 nyarán elkezdett, nem annyira átpolitizált témákban lehetséges, mint a gazdasági együttműködés, eltűnt vagy lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek kérdése, kölcsönös pénzügyi követelések és vagyon rendezése. Kérdéses ezek vonatkozásában azonban, hogy a továbbiakban létrejövő megállapodásokat a pristinai és belgrádi parlamentek ratifikálni fogják-e.

19. VÁRHATÓ-E, HOGY A KÖZELJÖVŐBEN JELENTŐS ELŐRELÉPÉS TÖRTÉNIK A DIALÓGUSBAN? MŰKÖDŐKÉPES-E JELENLEGI FORMÁJÁBAN A DIALÓGUS? MIÉRT (NEM)?

Nem várható jelentősebb áttörés a közeljövőben. A Kurti-kormány nem tekinti prioritásnak a dialógust, a szerb kormánynak pedig jelenleg ideális az, hogyha nem történik érdemi fejlemény e téren. Ennek háttérében az SNS „túlnyerése” áll a 2020-as parlamenti választásokon, valamint a 2022 tavaszára tervezett előrehozott parlamenti választásokra való előkészületek. A dialógus atmoszférájára továbbá romboló hatással lehet, ha a koszovói kormány eljárást [kezdeményez](#) Szerbia ellen az 1999-es népirtás vádjával a Nemzetközi Bíróság előtt.

A felek álláspontjai a meghatározó politikai kérdésekben „bemerevedtek”, nem közelíthetők egymáshoz, kompromisszumos megoldás létrejötte nem várható, engedményeket egyikük sem akar, illetve tud tenni. Egy esetlegesen létrejött megállapodást a nemzeti törvényhozással is el kell fogadtatni, amelyhez a politikai szereplők széleskörű támogatása szükségeltetik. Egyik politikus sem kockáztatja, hogy egy, az országa számára nem előnyös megállapodásba belemegy, hiszen az könnyen politikai karrierje végével járhat. Lényeges tényező, hogy a társadalomnak is „el kell adni” az adott esetben nem ideális megállapodást. Ez szintén nehéz feladat lesz, különösen az évtizedek alatt felépített diskurzusok miatt, amelyek Koszovót a szerb és a (koszovói) albán identitás építőelemévé tették.

20. VAN-E WASHINGTONNAK SZEREPE A DIALÓGUSBAN? MI A WASHINGTONI MEGÁLLAPODÁS?

Hivatalosan az Egyesült Államok nem vesz részt a dialógusban, de támogatja a Belgrád és Pristina közötti kapcsolat normalizálását. Mivel nem kell folyamatosan belső konszenzusokat keresnie, a washingtoni adminisztráció sokkal aktívabb és kezdeményezőbb tud lenni, mint az Európai Külügyi Szolgálat. Diplomáciai találékonyságban is felül tudja múlni a State Department az EKSZ-t, mint azt a Trump idején kötött washingtoni megállapodás demonstrálta.

A 2020. szeptember 4-én kötött, jogi értelemben kétoldalú megállapodásnak aligha nevezhető [dokumentum](#) egy olyan, 16 pontból álló puha kötelezettségvállalás, amely a felek közötti gazdasági normalizáción túl számos, az USA külpolitikája számára kardinális kérdést tartalmaz. Ilyenek többek között az 5G hálózatok kérdése (Kína térnyerése ellen), energetikai diverzifikáció (Oroszország balkáni jelenléte ellen), a Hezbollah terrorista szervezetként való elismerése, valamint a homoszexualitás dekriminalizálása. A megállapodás értelmében Koszovó és Izrael diplomáciai kapcsolatokat létesítenek egymással, valamint Pristina és Belgrád Jeruzsálemben nyit vagy viszi át diplomáciai képviseletét. Érdeemes megjegyezni, hogy Belgrád és Pristina két, különböző dokumentumot írtak alá.

21. MI A TÉRSÉGBEN AKTÍV NAGYHATALMAK VÉLEMÉNYE A NORMALIZÁCIÓS FOLYAMATRÓL?

A Belgrád-Pristina közötti normalizációs folyamat szükségességét egyik nagyhatalom sem vonja kétségbe, az elérendő célok és tárgyalási pozíciók kapcsán azonban nincs egyetértés közöttük.

Az Egyesült Államok konzekvensen támogató a dialógus iránt: Antony Blinken új külügyminiszter 2021 áprilisában levélben [erősítette meg](#) Washington támogató álláspontját egy "szuverén, független, multietnikus és demokratikus Koszovóról", végső célként egy átfogó megállapodást és kölcsönös elismerést vizionálva.

Törökország szintén támogatja a kapcsolat rendezését, miközben Koszovóval és Szerbiával is jó politikai-gazdasági kapcsolatokra törekszik. Belgrád vonatkozásában a szoros kapcsolatokat a Koszovó státusáról vallott eltérő pozícióik sem akadályozzák meg. Pristinával az egyedüli "törést" a Jeruzsálemben történő diplomáciai képviselet megnyitása [okozta](#).

Moszkva alapállása visszafogottabb a dialógust illetően. Nyíltan nem tekinti magát ellenérdekeltnak a kapcsolat rendezésében, illetve a kölcsönös elismerés kérdésében. Gyakorlatilag azonban igen, mivel a koszovói kérdés rendezése nagyon csökkentheti Moszkva befolyását a belgrádi kormányzatnál, egyben közelebb vinné mindkét országot az euroatlanti integrációhoz.

Kína egyelőre tartózkodik az aktív politikai megnyilvánulásoktól, Koszovóval kapcsolatos álláspontja az "egy Kína" elvhez (Tajvan függetlenségéhez) vezethető vissza. Peking [támogatja](#) a felek közötti, párbeszédre alapuló megállapodás létrejöttét, amelynek jogi alapját az ENSZ BT 1244-es határozatának kell biztosítania. Szerbia számára előnyös, hogy a Koszovót nem elismerő Moszkva és Peking is az ENSZ BT állandó tagja.

22 MI A MAGYAR ÁLLÁSPONT A BELGRÁD-PRISTINA DIALÓGUS KAPCSÁN?

Magyarország számára nemzetbiztonsági és nemzetgazdasági kérdés a kapcsolatok rendezése. A Nyugat-Balkán stabilitásának garantálása biztonsági szempontból fontos, a Szerbiában és Koszovóban meglévő magyar gazdasági érdekeltségek fenntartását és növelését pedig kizárólag egy kiszámítható és gazdaságilag is fejlődő térség tudja biztosítani. Magyarország elkötelezett továbbá a Nyugat-Balkán uniós integrációja felé, így – tudatában annak, hogy a teljes jogú tagság eléréséhez elengedhetetlen a dialógus sikeres véghez vitele – támogatja a normalizációs folyamatot.

23. MILYEN SZEREPET JÁTSZIK AZ EU KÜL- ÉS BIZTONSÁGPOLITIKAI FŐKÉPVISELŐJE, JOSEP BORRELL, VALAMINT A NYUGAT-BALKÁNI KÜLÖNMEGBÍZOTT, MIROSLAV LAJČÁK?

Az EU mindenkori közös kül- és biztonságpolitikai főképviseelője – az EU külpolitikájának alakítója – testesíti meg a tárgyalások során az EU-t. Feladata a megfelelő, bizalmi légkör létrehozása, a felek és az EU pozícióinak közelítése, folyamatos jelentések biztosítása az Európai Tanácsban a tagállamok állam- és kormányfőinek. A főképviseelő dinamizmusa növelheti a felek tárgyalási hajlandóságát, azonban ez sem garancia a siker elérésére. Amíg Catherine Ashton jelentős szerepet játszott a brüsszeli megállapodás létrejöttében, addig Federica Mogherini nem tudta elődje dinamizmusát fenntartani.

2019-től Josep Borrell tölti be a főképviseelői pozíciót. A volt spanyol külügyminiszter személye megosztó, elfogulatlanságát Pristinában [kérdőre](#) vonták. Madrid a Koszovót el nem ismerő tagállamok közül a legelutasítóbb, amelyet csak tetéz Borrell katalán származása (habár a politikus sosem

támogatta Katalónia függetlenedését).³ A személye körüli kételyek, valamint az USA 2020-ban tapasztalható aktivizmusa hívta életre 2020 áprilisában a nyugat-balkáni különmegbízott pozícióját, amelyet Miroslav Lajčák tölt be.

A különmegbízott előszámú feladata a Belgrád és Pristina közötti kapcsolatok előmozdítása, e téren a kül- és biztonságpolitikai főképviselő munkájának támogatása. Lajčák, egykori szlovák külügyminiszter, a térséget jól ismerő politikus: az ENSZ és az EU főképviselője is volt Bosznia-Hercegovinában, valamint az EU főmegfigyelői posztját is betöltötte a montenegrói függetlenségi népszavazás idején. Származási országa szintén egyike a Koszovó függetlenségét el nem ismerő tagállamoknak. Lajčák segítségével ugyan 2020 nyarán újra tárgyalóasztalhoz ültek a felek, de egyelőre csak korlátozott eredményeket sikerült elérnie. Tizenkét hónapos mandátuma 2022. augusztus 31-éig [meghosszabbításra](#) került, de még így is kétséges, hogy sikerülhet-e jelentős politikai eredményeket elérnie.

24. VAN-E/LESZ-E SZEREPE AZ ENSZ BIZTONSÁGI TANÁCSÁNAK A SZERB-KOSZOVÓI VISZONY RENDEZÉSÉBEN?

Amennyiben létrejön Szerbia és Koszovó között egy átfogó, jogilag kötelező érvényű megállapodás, abban az esetben a jelenleg hatályos ENSZ BT 1244-es határozat hatályon kívül helyezéséről az ENSZ BT állandó tagjai – Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Franciaország, Oroszország és Kína – között, egyetértéssel alapuló döntésnek kell születnie. Kérdéses, hogy Moszkva milyen feltételek mellett lenne hajlandó eltekinteni a vétó lehetőségétől, illetve mennyire fogja a koszovói-szerb viszony rendezését saját geopolitikai céljainak elérésére – elsődlegesen a Krím-félsziget helyzetének, másodlagosan a posztszovjet térség egyéb befagyott konfliktusainak rendezésére – felhasználni.

3 Annak ellenére, hogy a szupranacionális szervként működő Európai Bizottságban – amelynek a főképviselő is tagja – nem mérvadó az adott pozíciót betöltő politikus származása, illetve származási országa, a közvélemény felé, valamint a tárgyalások során sokat számít az adott ország előtörténete Belgráddal és Pristinával.